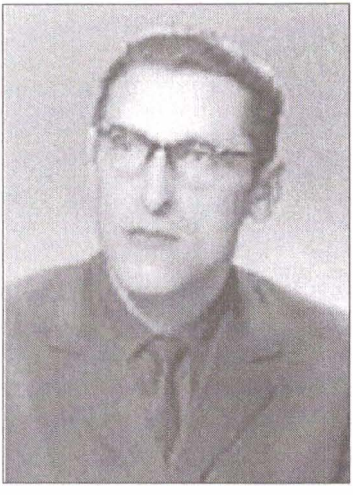
ONESIM CUCIUREANU (1925–2012)

Onesim Cuciureanu (1925–2012)

(*Zusammenfassung*)

Indem er den Tod des in der Bukowina geborenen Ackerbauingenieurs Onesim Cuciureanu aufzeichnet, präsentiert der folgende Beitrag dessen Familie, Schuljahre und berufliche Beschäftigungen. Eine besondere Stelle wird dem Memoirenschreiber selbst gewährt, der in der *Geschichte meiner Familie. Bruchstücke* (2004–2005) sehr viele Informationen gibt, und zwar über die Leute aus seinem Heimatsdorf, über ehemalige Lehrer aus Radautz und Czernowitz, über Ereignisse (die Beerdigung seines Bruders Gheorghe, die Hochzeit seines Bruders Filimon, die Einberufungen, die Flucht ins Banat) und bedeutende Geschehnisse, sowie über das Leben des ehemaligen Bukowiner Dorfes (Institutionen, Beschäftigungen, Tracht, Bräuche und Sitten, Mentalitäten).

Schlüsselwörter und -ausdrücke: die historische Bukowina, die rumänische traditionelle Familie, staatliche Institutionen, Hauptereignisse, Briefwechsel, Memorialistik

Onesim Cuciureanu vede lumina zilei la 9 noiembrie 1925 în localitatea Hurjuieni, din județul Rădăuți. În această zi Biserica Ortodoxă îl prăznuiește, între alții, pe Sfântul Mucenic Onisifor, persecutat și torturat în vremea împăratului Diocleţian (284–305) pentru credința sa în Hristos. Copilul primește însă, la botez, probabil, numele nașului, dat după Sfântul Apostol Onesim, cel botezat de Apostolul Pavel, căruia i-a slujit la Roma, propovăduind credința în Hristos, după moartea acestuia (67), „din cetate în cetate" și fiind ucis, în timpul împăratului Domițian (81–96), prin decapitare, apostol pe care Biserica îl prăznuiește la 15 februarie. Părinții săi sunt Andrei Cuciureanu, băiatul cel mai mare al Catrinei Iacoviță, poreclită „Pasaroaica cea bătrână", copil din flori, și Domnica lui Calistrat Mucea, din Bilca, „oameni simpli și nevoiași", cu 15 copii, dintre care supraviețuiesc numai cinci. Frații mai mari sunt: Vasile (n. 1907), Gheorghe (n. 1909), Ștefan (n. 1911) și

BDD-A32625 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:08 UTC)

Filimon" (n. 1913). Familia sa se confruntă cu o situație precară. Din vâltoarea Primului Război Mondial supraviețuiește, având doar 0,87 ha de pământ, primind ulterior, la împroprietărire, încă 25 de prăjini. Pentru a face față nevoilor, tatăl său își „completează venitul" ca „hargat la Korz", un neamț înstărit din Frătăuții Noi, la care învață să vorbească germana, apoi ca pălimar la Biserică și gropar al satului. Situația materială nu le permite tuturor copiilor rămași în viață să facă școli înalte. Gheorghe și Ștefan, „foarte bine dotați intelectual", sunt trimiși mai departe la studii, la recomandarea învățătorului din sat. Gheorghe Cuciureanu, „student eminent" la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității de la Cernăuți, moare de tuberculoză, în anul al doilea de studii (1930), fiind condus pe ultimul său drum de către colegii de la Societatea academică „Arboroasa".

Ștefan, născut la 20 iunie 1911, învață la școala primară din satul natal, apoi la Liceul de Stat „Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți (1922–1929). În iulie 1929, la Suceava, promovează examenul de bacalaureat, fiind clasificat primul între cei 67 de candidați. În perioada 1929–1933 urmează cursurile Facultății de Litere și Filosofie de la Universitatea din Cernăuți, unde activează și el în cadrul Societății academice „Arboroasa" și manifestă „o aplecare deosebită" pentru limbile clasice, dar și pentru câteva limbi moderne: franceză și italiană. În 1933 obține licența în filologia modernă, având specialitățile limba și literatura franceză, limba și literatura italiană. Teza sa de licență se referă la *Poemele epice franceze medievale.* Beneficiind de o bursă la Școala Română din Roma (1936–1938), obține doctoratul în Italia sub îndrumarea preofesorului Giulio Bertoni, având ca temă *Pier Emilio Bosi e la letteratura romena* (1938). După o perioadă în care este profesor în învățământul secundar la București și redactor la „Convorbiri literare" (1941–1944), sub directoratul lui Ilie E. Torouțiu, Ștefan Cuciureanu face carieră în învățământul superior la Iași. Aici este asistent la Facultatea de Filologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza" (din 1945), lector (din 1947), conferențiar (din 1966) și profesor (din 1971). O vreme este cercetător la Secția de filologie a Academiei Române – Filiala Iași (1953–1965).

Personalitate remarcabilă a lumii universitare ieșene, romanist de excepție, Ștefan Cuciureanu se afirmă în câteva domenii învecinate: raporturile culturale dintre Italia și România, difuzarea literaturii române în Italia, receptarea creației eminesciene în Peninsulă. „Filolog de elită, poet autentic, truditor discret întru desăvârșire", cum îl consideră unii dintre contemporanii săi, înzestrat cu „conștiința unui orfevrier", el este totodată un critic de artă plastică avizat, traducător și editor. La Universitatea ieșeană și în cadrul Filialei Iași a Academiei Române, profesorul bucovinean Ștefan Cuciureanu îndrumă activitatea didactică și științifică a colaboratorilor mai tineri, formând la Iași o adevărată școală de romanistică și italienistică.

După moartea sa, survenită la 30 decembrie 1986, timp de câteva decenii, lucrările sale rămân risipite în periodicele vremii, ori în manuscris. La centenarul nașterii sale, [illegible] e tipărește în

BDD-A32625 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:08 UTC)

volum: Ştefan Cuciureanu, *Opere*, vol. I–IV, Ediție îngrijită, argument, studiu introductiv şi notă asupra ediției de Vasile Diacon, Iaşi, Editura Tipo Moldova, Colecția „Opera omnia", 2011, 412 + 547 + 262 + 257 p.

Onesim Cuciureanu face şcoala primară în satul natal (1932–1936), după care studiază la Liceul de Stat „Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți (1936–1944). În aceeaşi perioadă, sora sa mai mică, Valeria, învață la Gimnaziul „Elisabeta Doamna" din Rădăuți, după care îşi va continua studiile la Şcoala Normală, ajungând învățătoare în satul Voitinel. Onesim Cuciureanu obține bacalaureatul în 1944. La sfârşitul iernii din acest an, împreună cu alți consăteni, fuge din calea puhoiului sovietic, apucând drumul refugiului şi ajunge la Bata, în Banat. Tot în 1944 este încorporat şi face Şcoala de Ofițeri de Rezervă Nr. 2 din Bacău, aflată în refugiu la Ineu. Participă la operațiuni militare, în cadrul Regimentului 7 Vânători, luptând cu trupele horthyste, la Prunişor, pe Valea Mureşului. Este demobilizat în noiembrie 1945. Cu sprijinul fratelui său Ştefan, Onesim Cuciureanu îşi continuă studiile la Facultatea de Agronomie din Iaşi (1946–1950), fiind atras totodată de pictură şi muzică, pasiuni care i-au fost cultivate încă din anii de liceu. La Iaşi, Onesim Cuciureanu frecventează cursurile profesorilor Nicolae Popa şi Corneliu Baba de la Academia de Arte Frumoase, fiind fascinat de arta portretului, se perfecționează studiind la Conservatorul „George Enescu". După absolvirea facultății, Onesim Cuciureanu este inginer agronom în Dobrogea, la Chirnogeni–Negru-Vodă, unde se remarcă prin profesionalism, primind mai multe distincții. În paralel, la Constanța, unde îşi stabileşte domiciliul, continuă studiile la Şcoala Populară de Artă, cultivându-şi vocea de bas şi fiind atras totodată de creația poetică.

Onesim Cuciureanu păstrează mereu o dragoste nedezmințită pentru satul său natal din Bucovina. Revine acasă frecvent, în perioada concediilor de vară, îşi vizitează neamurile şi cunoscuții, locurile copilăriei din împrejurimile încărcate de amintiri duioase, pe care le fixează uneori în acuarele şi desene inspirate, risipite generos în paginile corespondenței sale purtând mărcile unei personalități inconfundabile. Liceul de Stat „Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți şi Internatul de Băieți de aici sunt spații ale memoriei pe care le cultivă cu venerație. Aici revine de fiecare dată cu nostalgie, reînviind din memoria sa prodigioasă o epocă de mult apusă, cu instituții respectabile, înălțate pe un adevărat cult al valorilor, cu oameni de seamă şi oameni simpli, nevoiaşi, trăind cu toții, intens, „clipa cea repede / ce [li] s-a dat", în buna rânduială a lucrurilor şi sub semnul unei generoase dăruiri, cu evenimente cruciale (războiul, refugiul, deportările în Siberia şi în Bărăgan, foametea, colectivizarea forțată a agriculturii, represiunea comunistă), cu sărbători de peste an şi întâmplări memorabile.

Inginerul bucovinean Onesim Cuciureanu este unul dintre donatorii Institutului „Bucovina" al Academiei Române. În vara anului 1997 el donează bibliotecii acestuia lucrări rămase de la fratele său, profesorul Ştefan Cuciureanu. Citeşte cu int[illegible]are a micului

BDD-A32625 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:08 UTC)

colectiv academic de la Rădăuți ori se întristează de revărsările provincialismului, participă la manifestări științifice din Bucovina, când timpul și starea de sănătate îi îngăduie, făcând câtorva participanți mai tineri delicate portrete în creion.

În paginile revistei școlare „Muguri" și în „«Septentrion». Foaia Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina", lui Onesim Cuciureanu i se tipărește corespondență și o parte din amintiri: *Istoria familiei mele. Frânturi*, în „Septentrion", anul XV, nr. 21, 2004, p. 14–16; anul XVI, nr. 21, 2005, p. 7–9. Amintirile sale târzii, bogat ilustrate cu reproduceri după fotografii, acuarele și desene personale, cuprind o bogăție de date și informații despre oameni din sat, profesori de altădată din Rădăuți și Cernăuți, evenimente (înmormântarea fratelui său Gheorghe, din 30 martie 1930; nunta fratelui Filimon și a Casandrei, din iarna anului 1939; concentrările și refugiul în Banat), viața satului de altădată (ocupații, port, datini și obiceiuri, mentalități) au pentru el, de cele mai multe ori, un rol tonifiant: „Mă mângâie zilele trecute cu soare / Și seri fumurii din depărtate veri". Fluxurile memoriei sale introduc uneori în narațiune fragmente din autori diverși, ilustrând formația sa clasică, dar și din creațiile personale: „Mă lua tata cu el, sâmbăta, la biserică; el făcea curățenie, eu mă jucam. Odată am adormit în mijlocul bisericii, jos, pe podelele de brad; m-a sculat tata, la plecare, seara. Tare m-am speriat, când m-a trezit. Toți sfinții de pe icoane se uitau drept la mine, hipnotizându-mă cu ochii lor mari, chinuiți de prigoanele îndurate. Mă stăpânește și acum imaginea acelei seri de neuitat, pe care am încercat s-o așez în versuri: Bătea-n amurguri toaca-ncet, / Ecoul ei pe prunduri se pierdea; / Un sfânt slăbit, cu ochii mari de-ascet, / De pe iconostas mă pironea. // Hipnotizat de ochii lui cei mari / Și de miros pătrunzător de busuioc, / Pa tata așteptându-l din altar, / Am adormit pe lungi podele, la mijloc. // Și groaza m-a cuprins atunci / Când, zgâlțâit de-o mână-n asfințit, / Aceiași ochi mă țintuiau prelung, / Păreau ai tatii, veșnic chinuit. // Acasă, mama brâul tricolor / Mi l-a descins în patul tare / Și m-a cuprins un somn odihnitor / De neastâmpărat copil pe-ogoare. // Iar noaptea, în vis urât, mi-a apărut / Icoana sfântului cel chinuit, / Părea în ceruri-nalte că-i bătut / De-un lanț strălucitor, fără sfârșit" (*Vedenie*, în „Septentrion", XV, 21, 2004, p. 14).

Peste tot, digresiunea alternează cu fragmente în care povestirea populară se distinge prin oralitate: „Vara aceea frumoasă a anului 1939 a fost pentru noi raiul pe pământ; eram acasă cu toții, lângă părinți. Apa limpede a Sucevei, nisipul cald, aerul curat, toate contribuiau la sănătatea noastră. Îmi amintesc de duminica arsă de soare de la bisericuța de lemn din Hurjuieni, când părintele Viforeanu slujea, iar corul de săteni răsuna, dirijat de Ilarion Ursachi, directorul școlar. Din când în când, tata mai stingea câte o lumânare trecută, îndreptând țeava de trestie și suflând în ea, să nu se întâmple precum focul de la Costești; apoi lua scărița dublă și așeza altă lumânare și tot așa până la terminarea slujbei. După cuvântare, părintele a dat citire «ordinelor de chemare». Bărbații ascultau înmărmuriți, aplecându-și și mai mult capetele la cuvântul numelui strigat. Pe[illegible] și pe Filimon, înalt, cum se tot apleca, apoi [illegible] sus, în podul

BDD-A32625 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:08 UTC)

bisericii, a început cucuveaua, obişnuită să ţipe la terminarea slujbei" („Septentrion", XVI, 22, 2005, p. 8). Regionalisme (barabule, berneveci, (ne) bolohăneam, buliheie, coşcovă, dohot, hargat, megieş, pomăt, povidlă) şi expresii populare („amarnic ne mai croia", „era un ger de crăpau pietrele", „se înstrâmba ca toţi dracii") dau textului o coloratură inconfundabilă.

De pe ţărmul Pontului Euxin, de la Tomis, asemenea lui Ovidiu, din care îi plăcea să recite pasaje ample, ne scrie uneori cu sufletul sfâşiat de dorul locurilor natale şi cu amărăciune pentru risipirea lumii de altădată sub povara unui timp al înstrăinării de vechi rosturi şi rânduieli:

„Constanţa, 14 IV 1998

Stimate D-le Profesor,

Mii de scuze, mii de mulţumiri pentru grija cu care mi-aţi expediat scrisoarea dvs.

M-am operat de glaucom (apă neagră), am pierdut ochiul drept iar cu stângul văd greu (cataractă şi glaucom).

De aceea îmi cer scuze că nu v-am răspuns la timp. Acum, când pot să scriu, vă doresc din inimă «Sărbători fericite!» şi, cu întârziere, dar sincer «La mulţi ani!»

Mi-aţi reamintit prin gestul frumos al dvs. de trecuta copilărie, când citeam în «Muguri» despre M. Horodnic: «Cu tata alături în carul cu boi, / Ieşeam dimineaţa pe poartă la noi / Şi drumul năvalnic făcea cotituri / Până departe în zări de păduri».

Acum, în pădurile acelea urlă «drujbele», iar poetul este de mult «ulcele», cum spun muntenii. Schimbările petrecute în vreme m-au făcut să-mi înşir şi eu «desnădejdea» – vorba poetului – în câteva versuri:

«Nu mai merg acasă / Să văd prund sălbatic, / Apa zgomotoasă / În puhoi tomnatic. // Că-i pustiu acuma, / Totu-i dus la vale, / Şi răchiţi, şi luncă / Nu-mi mai ies în cale. // Mesteacănul, bradul, / Frasinul mătuşii / Nu-i mai văd din pragul / Casei noastre duse. // Vreau ca peste vreme / Veşnic să-mi rămână / Tolocuţa verde / În mintea-mi bătrână. // Chiot de feciori / Cu chimiruri late / La pieptar cu dihori, / Fete-mbujorate. // Şi horile sara, / Cu scripcari şi trupcă, / Ghiaţa, săniuţa, / Hârjonit de-opincă. // Şi să-mi mai rămână / Aevea c-atunci / Mama, tata, sora, / Fraţii-mi cu opinci, // Ropotul de ploaie / Să m-adoarmă-n şură, / Şi suspinul mamii / În mintea-mi rămână».

Cu toată stima,
Onesim"

Un loc aparte între preocupările sale din anii de respectabilă senectute îl constituie grija statornică pentru restituirea operei fratelui său, romanistul Ştefan Cuciureanu, a[illegible]plinit în cele

BDD-A32625 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:08 UTC)

din urmă, odată cu primirea exemplarelor din ediția realizată de Vasile Diacon, la Iași, spre sfârșitul anului 2011.

În lucrările biobiliografice din Bucovina sunt puține referiri la viața și activitatea lui Onesim Cuciureanu. Doar Emil Satco îi închină, la Suceava, un scurt articol în *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, Iași–Suceava, Editura Princeps–Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera", 2004, p. 300, însoțit de o fotografie.

Prin dispariția sa, survenită la Constanța, în 26 martie 2012, Bucovina mai pierde un vrednic fiu, risipit și el în lume, devenind tot mai săracă, pe zi ce trece, sub apăsarea vremurilor și a vremuirii.

Vasile I. Schipor

BDD-A32625 © 2012 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:00:08 UTC)